

1ste GRAAD B.S.O.

1ste Procesdoel : Vrij en zelfstandig leren denken en handelen

2de Procesdoel : Moreel denken tegen de onverschilligheid, voor betrokkenheid

3de Procesdoel : Humaniseren van het samenleven met anderen

4de Procesdoel : Verantwoordelijkheid voor huidige en toekomstige generaties

5de Procesdoel : Oefening in zingeving

Procesdoel 1: VRIJ EN ZELFSTANDIG LEREN DENKEN EN HANDELEN

Bijzonder procesdoel 1: groei naar volwassenheid

Eerste leerjaar B

Onthaalperiode

- Betekenis en waarde van het klaslokaal voor niet-confessionele zedenleer
- De sociale omgang:
 - de bijzondere relatie leraar NC-zedenleer – leerling NC zedenleer
 - wat (niet) kan en (niet) mag
- Functionele en morele organisatie
 - de inrichting van ons klaslokaal
 - de evaluatie van de leerlingen
 - de eigenheid en het eigen-zijn van de les NC zedenleer
 - de middenschool:
 - specificiteit in omgang en werkmethoden
 - het schoolreglement
 - rondleiding: gebouwen en infrastructuur
- Wij zijn er niet alleen
 - de levensbeschouwelijke betekenis van het vak via o.a. het keuzeformulier
- Functie en betekenis van ons leerlingentijdschrift "Prik"
- De leerkrachten op onze school

Beroepsvoorbereidend leerjaar

1.1. Wie ben ik ?

Zelfexploratie: de leerlingen ontdekken wie ze zelf zijn

- ° Mijn verhaal, jouw verhaal, ons verhaal
 - wie ben ik ?
 - wat ben ik ?
 - van wie leer ik ?
 - waarvan leer ik ?
 - door wie leer ik ?
- mijn gevoelens in kaart brengen:
 - herkennen en erkennen
 - hoe voel ik mij nu (en dan) ?
 - van wie hou ik (niet) ?
 - waarvan hou ik (niet) ?
- wensen en verwachtingen
- invloeden op mijzelf:
 - welke gebeurtenissen ?
 - welke ontmoetingen met wie ?

1.1. Wie ben ik?

Zelfexploratie: De leerlingen ontdekken wie ze zelf zijn

- ° Mijn verhaal, jouw verhaal , ons verhaal
 - * De rollen die ik op mij neem:
 - wie ben ik als ik alleen ben ?
 - wie ben ik op school ?
 - wie ben ik thuis ?
 - wie ben ik bij mijn vrienden , bij een kennis, een onbekende...?
 - opbouw van een imago
 - jongens / meisjes
 - * Op zoek naar het eigen levensverhaal:
 - mijn wortels
 - gebeurtenissen en hun invloed op mijn leven
 - ontmoetingen met mensen en hun invloed
 - * Ik leer over mezelf door anderen:
 - mijn familie in kaart brengen
 - mijn vrienden in kaart brengen
 - mijn karakter (kenmerken)
 - realiteit en fantasie
 - * Mijn gevoelens in kaart brengen:
 - herkennen en verdiepen
 - ik zou graag: - wie ik (niet) wens te zijn
 - wat ik (niet) wens te zijn
 - * Zo zou ik willen zijn !:
 - zich spiegelen aan anderen
 - hoe zien anderen mij ?
 - zo wil ik dat anderen mij zien
 - werken aan mezelf
 - eigenheid en eigenwaarde

Zelfexploratie: de leerlingen ontdekken hun eigen lichaam

° Mijn verhaal, jouw verhaal, ons verhaal

- op wie gelijk ik ?
- hoe zie ik eruit ?
- gezondheid: mijn persoonlijke verzorging:
 - belang en nut
 - noodzakelijkheid
 - soorten
 - intimiteit
 - gezond leven: denken en doen
 - eetgewoonten: - hoe eet ik ?
 - wat eet ik ?
- seksualiteit en affectiviteit in de puberteit
 - lichamelijke veranderingen
 - stem, beharing, puistjes, borsten
 - biologische verschillen
 - menstruatie, zaadlozing
- zo ben ik:
 - zelfrapportering
 - mijn (minder) sterke fysieke eigenschappen
 - waar ik (minder) goed in ben

1.2. Wat wil ik ?

Zelfexploratie: de leerlingen ontdekken wat ze zelf willen

° Mijn verhaal, jouw verhaal, ons verhaal

- * Omgaan met seksualiteit en affectiviteit:
 - groeipijnen en gevoelens
 - vriendschappen
 - verliefdheid
 - een eerste afspraakje

Zelfexploratie: De leerlingen ontdekken hun eigen lichaam

° Mijn verhaal, jouw verhaal, ons verhaal

- lichaamskenmerken
- de veranderingen:
 - lichamenlijk en psychisch
- gezondheid:
 - mijn persoonlijke verzorging:
 - gezond zijn
 - 'schoonheid'
 - schoonheids-en verzorgingsproducten
- seksualiteit en affectiviteit in de puberteit:
 - lichamelijke veranderingen
 - biologische verschillen
- zo ben ik !
 - mijn (minder) sterke fysieke eigenschappen
 - waar ik (minder) goed in ben

1.2. Wat wil ik?

Zelfexploratie: De leerlingen ontdekken wat ze zelfwillen

° Mijn verhaal, jouw verhaal, ons verhaal

- * Omgaan met seksualiteit en affectiviteit:
 - de lichamelijke en mentale veranderingen
 - groeipijnen en gevoelens eigen aan de puberteit
 - seksuele ontwikkeling:
 - hoe anders is de andere ?

* Omgaan met gezondheid:

- gezond leven:
 - het is belangrijk wat ik eet en laat
 - het is belangrijk hoe ik eet
 - het is belangrijk waarom ik eet
 - het is belangrijk dat ik dingen wél en niet doe

* Omgaan met groepsdynamica:

- leeftijdsgenoten:
 - klasgenoten
 - vrienden op / buiten school
- conflicten: soorten en situaties:
 - thuis: leefregels / afspraken
 - op school: schoolreglement
 - vriend(inn)en
- het belang van communicatie
 - de waarde van het willen praten
 - eerst luisteren, dan spreken !
- weerbaarheid
 - pesten, klikken, straf, roddel
- vriendschap(pen):
 - wat heb ik ervoor over ?
- zelfvertrouwen
- voorbeeldfunctie(s):
 - wie voor wie ?

- van bevruchting tot geboorte
- lief zijn voor jezelf
- belangrijkste voorbehoedmiddelen
- verliefdheid: de stapjes en de drempels
- wat is een relatie ?
- zelfaanvaarding
- kritische afstand

* Omgaan met gezondheid:

- gezond leven:
 - maaltijdschijf
 - voedselpiramide
 - 'vrijtijdsvoeding'
 - reclame en gezondheid: bvb. consumeren
 - vrijetijdsbesteding: sporten

* Omgaan met groepsdynamica:

- conflicten: soorten en situaties
- taal: belang van communicatie
 - wat zeg ik nu eigenlijk ?
 - begrijpelijke taal
- hoe kan ik met verschillende soorten taal omgaan ?
- hoe ga ik om met kritiek ?
- weerbaarheid: bvb: frustratie(s) , de school, relaties
- vriendschap(pen): wat heb ik ervoor over ?
- zelfvertrouwen
- zinvolheid en haar grenzen: regels- reglementen

<p>* Ik wil:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ik bouw aan een nieuw verhaal van: zelfontplooiing <ul style="list-style-type: none"> - leren (kennen) - ontdekken - voelen <p>* Zo zou ik willen zijn !: zelfontplooiing</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat ik allemaal wil veranderen - ik wil helemaal niks veranderen ! <p>* Ik ben eigenlijk uniek !</p>	
<p>Bijzonder procesdoel 2: zelfstandig denken</p>	
<p>2.1. Herkennen en verkennen</p> <p>° Een levensbeschouwelijk-culturele verscheidenheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat is niet-confessionele zedenleer ? - niet-confessionele zedenleer en de op de verschillende godsdiensten berustende confessionele zedenleer - de levensbeschouwelijke keuze <p>° Feesten</p> <ul style="list-style-type: none"> * oorsprong sinterklaasviering <ul style="list-style-type: none"> - oorsprong eindejaarsfeesten - 1 en 2 november 	<p>2.1. Herkennen en verkennen</p> <p>° Een levensbeschouwelijk-culturele verscheidenheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat is niet- confessionele zedenleer ? - niet-confessionele zedenleer en de op de verschillende godsdiensten berustende confessionele zedenleer - de levensbeschouwelijke keuzen <p>bondig overzicht van de andere meest voorkomende levensbeschouwingen en deze bondig vergelijken met de principes van het vak niet-confessionele zedenleer</p> <p>* vb. toepassingsgebied: de dodenbezorging:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gedragscodes - regels en wetten - organisatie van de plechtigheden - rituelen <p>° Feesten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pasen - carnaval

<p>2.2. Invulling zelfwerkzaamheid: strategieën van Vrij Onderzoek</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Leren redeneren <ul style="list-style-type: none"> * Oefenen in: <ul style="list-style-type: none"> - het innemen van een standpunt - het vormen van een mening - het leren vragen stellen - kritisch zijn - het leren rekening houden met de mening van anderen - het onderscheiden van schijn en werkelijkheid: <ul style="list-style-type: none"> - inzicht in hologrammen ◦ Bronnenonderzoek <ul style="list-style-type: none"> * Kritisch omgaan met informatie: <ul style="list-style-type: none"> - de media: - de televisie: waarom kijk ik (niet) naar dat programma ? - computerspelletjes: <ul style="list-style-type: none"> - wat zie ik ? - wat doe ik ? - soorten invloeden 	<p>2.2. Invulling: confrontatie: strategieën van Vrij Onderzoek</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Leren redeneren <ul style="list-style-type: none"> * Oefenen in: <ul style="list-style-type: none"> - het zoeken van argumenten - onderscheid tussen mening en argument - zelfkritiek - het leren rekening houden met een andere mening - het onderscheiden van schijn en werkelijkheid: <ul style="list-style-type: none"> - wat we waarnemen is niet altijd de werkelijkheid - zichzelf inschatten - het omgaan met emoties - het (h)erkennen van vooroordelen ◦ Bronnenonderzoek <ul style="list-style-type: none"> * Waarde van de verworven informatie: <ul style="list-style-type: none"> - jongerentijdschriften: <ul style="list-style-type: none"> - waarom een blad moet worden gelezen - de objectiviteit: kan het ons wat schelen - waarheid en fictie onderscheiden: bvb. de roddelblaadjes
<p>Bijzonder procesdoel 3: zelfstandig handelen</p>	
<p>3.1. (Het) kiezen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn bedoelingen <ul style="list-style-type: none"> - wat wil ik bereiken ? - zelfkennis opbouwen ◦ Zelf kiezen <ul style="list-style-type: none"> * factoren die mijn handelen met anderen beïnvloeden / bepalen <ul style="list-style-type: none"> - eigen-ik: <ul style="list-style-type: none"> - mijn uiterlijk - vooroordelen - onwetendheid 	<p>3.1. (Het) Kiezen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn bedoelingen <ul style="list-style-type: none"> - wat wil ik bereiken ? - zelfkennis opbouwen - toekomstperspectief: wat wil ik worden ? Hoe ga ik ertoe komen ? ◦ Zelf kiezen <ul style="list-style-type: none"> * factoren die mijn handelen met anderen beïnvloeden / bepalen <ul style="list-style-type: none"> - ik zelf: <ul style="list-style-type: none"> - negatieve ingesteldheid tegenover anderen - mijn kijk op de toekomst: <ul style="list-style-type: none"> - wat kan ik zelf bepalen ?

- mijn gezin
- de familie, de vrienden, de klas, de buurt, de vereniging

* op grond van objectieve criteria: - feiten

- * op grond van vooroordelen:
- schoolkeuze
 - studiekeuze
 - vrienden
 - de zondebok

3.2. Gedrag

- Ik leer de maatschappelijke omstandigheden waarin ik leef
- Ik leer te handelen op grond van en vanuit:
 - objectieve informatie: bv. omgaan met roken
 - overtuigingen en principes: humane waarden
 - socialiserende ingesteldheid:
 - ik leef samen met
 - ik ben eerlijk
 - gevoelens
 - verantwoordelijkheid
 - zelfvertrouwen
 - zelfkennis
- Mijn gedrag in kaart: oefenen in sociale verantwoordelijkheid en zelfrapportering
 - * resultaat van mijn gedrag:
 - ik heb iets bijgebracht:
 - vanuit mezelf
 - voor mezelf
 - voor anderen
 - * gevolgen van mijn gedrag:
 - hoe sta ik ervoor ?
 - hoe staan anderen er door mij voor ?

- datgene wat ik weet
- diegene(n) die ik ken
- ik heb verwachtingen

- mijn gezin en mijn familie
 - groepsdruk
- de verwachtingen van anderen jegens mij
- in kaart brengen van de eigen verwachtingen

3.2. Gedrag

- Ik leer van de maatschappelijke omstandigheden waarin ik leef
- Ik leer te handelen op grond van
 - objectieve informatie: bvb. omgaan met alcohol
 - overtuigingen en principes: humane waarden
 - socialiserende ingesteldheid: ik leef samen met anderen
 - gevoelens
 - verantwoordelijkheid
 - assertiviteit
 - een eigen identiteit
 - (eigen) belang (en)
- Mijn gedrag in kaart
 - * Oefenen in sociale verantwoordelijkheid en zelfrapportering
 - gevolgen van mijn gedrag:
 - bedoelde en onbedoelde:
 - voor mezelf en voor de andere(n)
 - zelf verantwoordelijk: wat doe ik dan ?
 - leren inschatten en leren beslissen
 - verantwoordelijk omgaan met uitdagingen:
 - positief: sport
 - negatief: vandalisme, diefstal

- * zelf verantwoordelijk:
 - wat doe ik dan ?
 - leren inschatten en leren beslissen
- * zelfontplooiing:
 - ik ga na wat mijn mogelijkheden zijn
 - ik leer de risico's kennen

Bijzonder procesdoel 4: postconventionele instelling

4.1. Authenticiteit: Ik neem een positie in !

- Moreel oordelen
 - ik aanvaard niet zomaar iets
 - ontdekken van mensenrechten:
 - recht op een eigen mening
- Moreel handelen
 - ik doe niet zomaar iets
 - ik motiveer: - mijn beslissing
- Onderzoek van eigen waarden
 - * Hoe eerlijk ben ik ?
 - in bepaalde omstandigheden ?
 - de bepalende omstandigheden

4.1. Authenticiteit:Ik neem een positie in !

- Moreel oordelen
 - ik ben bereid mijn opvattingen te onderzoeken en eventueel te herzien:
 - wat is verantwoord ?
 - ontdekken van mensenrechten:
 - de vrije meningsuiting
 - ik betoon empathie:
 - omtrent gevoelens
- Moreel handelen
 - ik doe niet zomaar iets
 - ik motiveer: - mijn beslissing
 - hoe kwetsbaar ben ik ?
- Zoektocht naar mijn eigen waarden
 - hoe verdraagzaam ben ik ?
 - grenzen van mijn verdraagzaamheid:
 - wie of wat aanvaard ik(niet) ?

<p>4.2. Creativiteit: Ik blijf mezelf: praktijk en zelfreflectie</p> <p>◦ Leren moreel oordelen en moreel handelen</p> <p>*Assertiviteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leren opkomen voor jezelf - pesten <p>* Weerbaarheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leren neen zeggen - roken - pesten - liegen - stelen 	<p>4.2. Creativiteit: ik blijf mezelf: praktijk en zelfreflectie</p> <p>◦ Leren moreel oordelen en moreel handelen</p> <p>* Assertiviteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leren opkomen voor jezelf - groepsdruk <p>* Weerbaarheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leren neen zeggen - roddel - groepsdruk - spijbelen - omgaan met 'anders- zijn' - lichamenlijk - sociaal-maatschappelijk: arm-rijk - levensbeschouwelijk
<p>Procesdoel 2: MOREEL DENKEN TEGEN DE ONVERSCHILLIGHEID, VOOR BETROKKENHEID</p>	
<p>Bijzonder procesdoel 1: waarden: exploreren, verkennen en integreren</p>	
<p>1.1. Waarden en normen herkennen en verkennen</p> <p>◦ Wat voor mij belangrijk is !</p> <p>◦ Welke waarden vind ik (daarbij) nu belangrijk ?</p> <p>◦ Hoe kom ik tot mijn waarden ?</p> <p>* Invloeden van 'binnenuit':</p> <ul style="list-style-type: none"> - door mezelf - ouders <p>◦ Ben ik ?</p> <ul style="list-style-type: none"> - solidair: geef ik om de ander, anderen ? - sociaal: leef ik mee met iemand, om anderen ? 	<p>1.1. Waarden en normen herkennen en verkennen</p> <p>◦ Welke waarden vind ik nu belangrijk?</p> <p>* Zelfrapportering:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een vergelijking met vorig jaar ... <p>◦ Ben ik nu (meer of minder) ?</p> <ul style="list-style-type: none"> - solidair , sociaal, eerlijk, behulpzaam - op zoek naar redenen <p>* vb. toepassingsgebied: verdraagzaamheid jegens:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mezelf - mijn familie - leeftijdsgenoten

- eerlijk: vertel ik de waarheid ?
- behulpzaam: help ik iemand anders , anderen ?

- Hoe sta ik tegenover mezelf ?
 - klikken ?
 - eerlijk in woord en daad ?
 - openheid ?
 - liegen ?
 - stelen ?

- Maatschappelijke betekenis van waarden en normen
 - * Voor wie is wat belangrijk ?
 - ouders: schoolresultaten, beleefdheid
 - de school: resultaten, vaardigheden

1.2. Omgaan met waarden en normen

- Waarden in concrete situaties
 - verantwoordelijkheid opnemen tegenover mezelf
 - begrip opbrengen voor waarden van andere(n)
 - activeren van vormen van solidariteit
 - omgaan met bvb. klikken, oneerlijkheid, liegen

- andere culturen

- Hoe sta ik nu tegenover mezelf omtrent
 - klikken
 - eerlijk in woord en daad
 - openheid
 - liegen
 - stelen
 - spieken

- Betekenis van waarden en normen
 - * Voor wie is wat belangrijk ?
 - jongeren: groepsregels
 - de vrienden: aanvaard worden, geheimen

- Materiële waarden: zakgeld, sparen

- Hoe belangrijk / bepalend zijn de omstandigheden waarin ik verkeer:
 - ik lieg wanneer "het niet anders kan": voor wie dan ?

1.2. Omgaan met waarden en normen

- Waardeonderzoek: verantwoordelijkheid, objectiviteit, waarheidsgetrouwheid
 - jongerentijdschriften
 - strips
 - televisieprogramma ' s

Bijzonder procesdoel 2: ontdekken van morele problemen

2.1. Morele problemen herkennen en verkennen

° Kiezen

- waartussen kan ik kiezen ?
- wie kan mij daarbij helpen ?
- welke waarden zijn belangrijk ?
 - het belang van een gezond (leef)milieu:
 - dierenorganisaties
 - het belang van dieren voor de mens
 - afval
 - mijn huisdier
 - dieren in het algemeen

° Ontdekken van mensenrechten

- * Kinderen in de ontwikkelingslanden:
 - betrokkenheid
 - solidariteit

2.2. Omgaan met morele problemen

° Leren bereikbaar maken van morele problemen

- * Vriendschap: - een echte vriend is iemand
 - afscheid nemen
- * Sociale betrokkenheid: - mijn grenzen: hoever wil ik, kan ik, mag ik gaan ?
 - mijn omgeving: - mijn familie
 - de buurt
 - de klas

° Oefenen in sociale verantwoordelijkheid

2.1. Morele problemen herkennen en verkennen

° (Het)intensieverkiezen

- * De maatschappelijke omstandigheden waarin ik leef:
 - moet ik kiezen ?
 - waarom moet ik kiezen ?
 - waartussen kan ik kiezen ?
 - welke waarden zijn belangrijk ?
 - het belang van een gezond (leef)milieu:
 - in onze woonomgeving: - lawaai
 - vervuiling
 - milieuvandalisme

2.2. Omgaan met morele problemen

° Leren intensiever bereikbaar maken van morele problemen

- verliefdheid: - bepalende waarden:
 - jaloezie
 - verbondenheid
- sociale betrokkenheid: - wederzijdse behoeften
- vertrouwensrelatie: - zwijgplicht / zwijgrecht ?
 - openheid

° Eerbied voor anderen

- begrip opbrengen voor een andere mening
- we zijn het niet altijd eens
- oplossingen zoeken in de verscheidenheid

<ul style="list-style-type: none"> ◦ Zorg voor de natuur <ul style="list-style-type: none"> * Het belang van een gezond (leef)milieu: <ul style="list-style-type: none"> - milieubewust gedrag: zoeken naar alternatieven: <ul style="list-style-type: none"> - verkwisting van water - huisdieren: - verzorging ◦ Zorg voor anderen <ul style="list-style-type: none"> * Solidariteit met de zwakkere(n): <ul style="list-style-type: none"> - een gehandicapt kind (in de klas) - een kind met taalachterstand (in de klas) - een achtergesteld kind (in de klas) 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Zorg voor de natuur <ul style="list-style-type: none"> - milieu: - verantwoordelijkheid: zoeken naar alternatieven: <ul style="list-style-type: none"> - verkwisting van papier ◦ Verantwoordelijkheid tegenover zichzelf <ul style="list-style-type: none"> - gezondheid: <ul style="list-style-type: none"> - roken - vandalisme - diefstal
<p>Bijzonder procesdoel 3: ethische beleving</p>	
<p>3.1. Herkennen en verkennen van mijn morele houding</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Zelfstandig denken en handelen <ul style="list-style-type: none"> * Een na te streven levensbeschouwing: <ul style="list-style-type: none"> - de waarden van het vrijzinnig humanisme <ul style="list-style-type: none"> - zelfidentiteit: zichzelf herontdekken - verbondenheid: samen met anderen - morele ingesteldheid en houding: verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> - de rechten van het dier: - verzorging - verhoudingen <p>3.2. Omgaan met ethisch gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn handelen <ul style="list-style-type: none"> - uit persoonlijke overtuiging - omdat ik denk dat het goed is 	<p>3.1. Herkennen en verkennen van mijn morele houding</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Zelfstandig denken en handelen <ul style="list-style-type: none"> * Waarden van het vrijzinnig humanisme: <ul style="list-style-type: none"> - mijn invulling naar anderen - respect voor de anderen * Zelfwerkzaamheid: zichzelf verfijnen * Morele ingesteldheid en houding: verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> - de rechten van het dier: - proefdieren * Zelfexploratie: mijn verwachtingen <p>3.2. Omgaan met ethisch gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn handelen <ul style="list-style-type: none"> - uit sociale verantwoordelijkheid - meer algemene regels en reglementen

<ul style="list-style-type: none"> - omdat het niemand (bewust) kwetst - uit opportunisme - regels thuis, schoolreglement <p>° Morele creativiteit</p> <ul style="list-style-type: none"> - ik leer omgaan met mijn waarden 	<p>° Morele creativiteit</p> <ul style="list-style-type: none"> - ik leer omgaan met mijn morele houding - ik leer vergelijken: <ul style="list-style-type: none"> - met anderen - een situatie: <ul style="list-style-type: none"> - verstandig omgaan met geld: <ul style="list-style-type: none"> - alternatieven formuleren: kritisch besteden van zakgeld - gevolgen inschatten: <ul style="list-style-type: none"> - hoe draag ik bij tot een gezondere omgeving ? - oprichten van een milieuraad op school - de rechten van het dier: <ul style="list-style-type: none"> - zoeken naar waarheid - de verantwoordelijkheid van de onderzoeker
<p>Procesdoel 3: HUMANISEREN VAN HET SAMENLEVEN MET ANDEREN</p>	
<p>Bijzonder procesdoel 1: exploreren verkennen en integreren van de mogelijkheden van de mens</p>	
<p>1.1. Herkennen en verkennen van mijn mogelijkheden</p> <p>° De biologische mens</p> <p>* Zelfidentiteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mijn levensfasen: - van baby tot puber - mijn gevoelens 	<p>1.1. Herkennen en verkennen van mijn mogelijkheden</p> <p>° De biologische mens</p> <p>* Evolutietheorie: vergelijking tussen mens en dier:</p> <ul style="list-style-type: none"> - overeenkomsten en verschillen - taal: wie zegt wat ?

- mijn taal

◦ De culturele mens

* Datgene wat ik "maak":

- waartoe ik nu (niet) in staat ben
- kennen en kunnen: vaardigheden en handigheden

◦ De lerende mens

* Zelfexploratie:

- waarom leer ik, hoe leer ik ?

* Socialiseren:

- van wie leer ik, waarvan leer ik ?
- taal: omgangsvorm

1.2. Leren omgaan met mijn mogelijkheden

◦ Omgaan met technologie

- nieuwigheden: - mobiele telefoons

◦ Omgaan met taal (communicatie)

* Zelfontplooiing: verantwoord(elijk) taalgebruik

* Socialiseren: - rond 'veiligheid': - afspraken, tekens, symbolen, pictogrammen

- intelligentie en geheugen

- gevoelens

◦ De culturele mens

- ik evolueer in mijn doen en laten
- de plaats die ik inneem (rondom mij)

◦ De lerende mens

* Zelfexploratie:

- hoe kan ik beter leren ?
- manieren van leren: - uit de sociale omgang
 - ik oefen
 - ik boots na

◦ De kunstige mens

- ben ik een "kunstenaar" ?

1.2. Leren omgaan met mijn mogelijkheden

◦ Omgaan met technologie

* Nieuwigheden:
- computer

◦ Omgaan met taal (communicatie)

* Zelfontplooiing:
- ik leer mijn taal aan te passen

* Socialiseren: taalgebruik bij jongeren:

- graffiti
- codetaal
- schuttingtaal

<ul style="list-style-type: none"> ◦ Omgaan met anderen <ul style="list-style-type: none"> * Ik leer mijn mogelijkheden uitbreiden: <ul style="list-style-type: none"> - ik scherp mijn vaardigheden aan: - zelfontplooiing: - ik leer beter nadenken - ik durf ervaren - mijn opvoeding: omgang kind - ouder <ul style="list-style-type: none"> - socialiseren: - ik ben niet alleen - zelfreflectie: - hoe ver ben ik geraakt met mijn mogelijkheden ? - ik leer bijsturen 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Omgaan met anderen <ul style="list-style-type: none"> * Zelfidentiteit: <ul style="list-style-type: none"> - datgene tot wat ik in staat ben * Socialiseren: <ul style="list-style-type: none"> - mijn omgang met anderen: kunnen samen- zijn ◦ Ik breid mijn mogelijkheden uit <ul style="list-style-type: none"> * Ik tracht steeds bij te leren: <ul style="list-style-type: none"> - uit wat fout ging - uit datgene wat ik ondervond * Zelfontplooiing: <ul style="list-style-type: none"> - ik verfijn mijn vaardigheden *Zelfreflectie: <ul style="list-style-type: none"> - de stand van zaken
--	---

Bijzonder procesdoel 2: exploreren, verkennen en integreren van de grenzen van de mens

<p>2.1. Grenzen herkennen en verkennen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ De mens en zijn natuur <ul style="list-style-type: none"> * Erfelijke kenmerken: <ul style="list-style-type: none"> - op wie gelijk ik ? - fysieke overeenkomsten en verschillen: <ul style="list-style-type: none"> - gestalte, huidkleur, geslacht, haarkleur * Lichamelijke kenmerken: <ul style="list-style-type: none"> - beperking van mijn mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> - ongemakken en kwaaltjes - ziekte en ziek - zijn 	<p>2.1. Grenzen herkennen en verkennen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ De mens en zijn natuur <ul style="list-style-type: none"> * Erfelijke kenmerken: <ul style="list-style-type: none"> - op wie gelijk ik ? - mentale overeenkomsten en verschillen: <ul style="list-style-type: none"> - mijn temperament, mijn karakter - aangeboren en aangeleerd: <ul style="list-style-type: none"> - wat volgens mij is aangeboren - wat heb ik aangeleerd ? * Lichamelijke kenmerken: <ul style="list-style-type: none"> - beperking van mijn mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> - wat ik niet kan - welke factoren remmen mij af ?
--	---

- handicaps: - lichamelijke
- mentale
- sociale

◦ De mens en zijn omgeving: de omstandigheden waarin ik leef

* De factoren die mij beïnvloeden / bepalen:

- de opvoeding: soorten
- de gezinssituatie: vormen
- de familie: - afhankelijkheid

2.2. Leren omgaan met de grenzen

◦ Mijn grenzen

- leren relativeren: ik ben niet perfect, en dan ?!
- zelfwerkzaamheid: ook mijn grenzen houden mogelijkheden in !

◦ Zorg voor de anderen

* Inlevingsvermogen:

- omgaan met andersvaliden:
- gezichtsstoornissen en blindheid
- doven en gehoorgestoorden
- mentale achterstand
- sociale achterstand

◦ De mens en zijn omgeving

* De factoren die mij beïnvloeden / bepalen:

- in de klas
- op school
- mijn vrienden

2.2. Leren omgaan met de grenzen

◦ Beleven van de democratie

* Inlevingsvermogen:

- bestrijden van vooroordelen:
- jegens het andere geslacht
- studiekeuze en studierichting
- beroepskeuze
- levensbeschouwing

◦ Mijn grenzen

* Leren relativeren:

- ik heb ook mijn kwaliteiten
- ik ben trots op wie ik ben en op wat ik ben

* Zelfwerkzaamheid:

- de grenzen van mijn verantwoordelijkheid

Bijzonder procesdoel 3: ontdekken van mensenrechten

3.1. Mijn rechten

- Wie ben ik ?
 - * De leerlingen ontdekken wie ze zelf zijn
 - de mogelijkheden waarover ik nu beschik
 - de omstandigheden waarin ik leef
 - wat ik allemaal mag en niet mag(als uitgangspunt: artikel 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind)
- Wat ben ik ?
 - * De leerlingen ontdekken wat ze zelf willen
 - wat mag en niet mag
 - wat kan en niet kan(als uitgangspunt: artikel 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind)
- De rechten van het kind
 - * Microniveau: (startbasisrechten: in functie van 3.2.)
 - recht op leven
 - recht op een eigen mening
 - vrijheid van meningsuiting
 - non-discriminatie
 - recht op onderwijs
 - recht op spel(en)
 - recht op voeding
 - recht op gezondheidszorg
 - recht op erkenning
 - recht op geborgenheid
 - recht op aandacht
 - recht op liefde
 - recht op fysieke integriteit
 - recht op bescherming tegen uitbuiting

3.1. Mijn rechten

- De rechten van het kind
 - * Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind:
 - zeer eenvoudige en beknopte voorstelling van het Verdrag als document:
 - voorzieningen: rechten die aan kinderen voorzieningen garanderen
 - voedsel, medische zorg, onderwijs,...
 - bescherming: rechten die kinderen beschermen
 - tegen kinderarbeid, misbruik door volwassenen
 - participatie: rechten die kinderen deelname aan het maatschappelijk leven verzekeren
 - inspraak
 - * Zelfidentiteit: (uitbreiding kinderrechten - in functie van 3.2.)
 - recht op contact met de ouders
 - recht op bescherming tegen slechte behandeling
 - recht op een eigen taal , cultuur, godsdienst

3.2. Leren omgaan met mensenrechten

- De rechten van het kind
 - * Mesoniveau: ik en de anderen (toepassing van de 'zelfidentiteit')
 - thuis als leefgemeenschap (bvb. aandacht, geborgenheid, voeding,..)
 - de school als ontmoetingsplaats (bvb. onderwijs, non-discriminatie)
 - mijn vrienden (eigen mening, erkenning,...)

- Ontdekken van mensenrechten
 - * Recht om beschermd te worden tegen uitbuiting
 - recht op gezondheidszorg, vrije tijd, rust,...:
 - kinderarbeid: vroeger: België
 - nu: ontwikkelingslanden
 - recht op onderdak, voeding, onderwijs,...:
 - straatkinderen

- Organisaties
 - Unicef
 - Artsen zonder grenzen
 - Rode Kruis
 - Jeugd en Vrede

3.2. Leren omgaan met mensenrechten

- De rechten van het kind
 - * Socialiseren: ik en de anderen
 - thuis als leefgemeenschap (vrijheid, verantwoordelijkheid)
 - de school als ontmoetingsplaats (schoolreglement)
 - mijn vrienden (solidariteit)

 - =>uitbreiding " De school als ontmoetingsplaats "
 - recht **OP** onderwijs:
 - maatregelen om spijbelen en schooluitval te verminderen
 - rechten **IN** onderwijs: - rechtspositie van de leerling

 - * vb. toepassingsgebied:
 - contact met de ouders en het recht er niet van gescheiden te worden, bescherming tegen slechte behandeling, foltering, onmenselijkheid: - kinderen in concentratiekampen
 - bescherming van de identiteit, onderdak, voeding, slechte behandeling: - vluchtelingen

- Ontdekken van de mensenrechten
 - * Menselijke culturen:
 - strijd tegen: - het analfabetisme
 - onrechtvaardigheid

Bijzonder procesdoel 4: beleven van de democratie

4.1. Herkennen en verkennen

- Mijn gedrag
 - hoe gedraag ik mij en waarom ?
 - mijn waarden:
 - aan welke waarde(n) hecht ik belang ?

- De maatschappelijke omstandigheden
 - thuis
 - de klas
 - de school
 - andere mensen rondom mij
 - mag ik iets zeggen ?:
 - van wie wel (niet) ? -waarom (niet) ?
 - regels en afspraken:
 - wat is een regel ? wat is een afspraak ?
 - welke ken ik ?
 - voor wie gelden ze ?
 - wie maakt ze ?
 - hoe worden ze gemaakt ?
 - zijn er uitzonderingen ?
 - voor wie (niet) ?
 - waarom (niet) ?
 - worden ze veranderd ?
 - waarom (niet) ?
 - wie en wat spelen daarbij een rol ?
 - hoe noodzakelijk zijn ze ?

4.1. Herkennen en verkennen

- Mijn gedrag
 - mijn grenzen:
 - wat ik mag en niet mag:
 - waar ? van wie ? op welke manier ?
 - welke regels gelden er dan voor mij ?
 - mijn waarden:
 - aan welke waarde(n) hecht ik belang ?

- De maatschappelijke omstandigheden
 - de omstandigheden waarin ik leef
 - de omstandigheden die mij worden geboden
 - mag ik iets zeggen ? : - van wie wel (niet) ?-waarom (niet) ?
 - regels en afspraken:
 - hun verregaand sociaal belang
 - hoe komt het ons uit ?
 - hun zinvolheid / overbodigheid

 - wetten:
 - wat is een wet ?
 - welke ken ik ?
 - voor wie gelden ze ?
 - zijn er uitzonderingen ?- voor wie (niet) ?
 - waarom (niet) ?

4.2. Leren en beleven van democratische kwaliteiten en vaardigheden: de erkenning van de ander binnen een democratische cultuur:

- De rol die ik kan spelen (vaardigheden)
 - luisteren naar de andere(n)
 - begrip leren opbrengen
 - omgaan met verschillen
 - standpunten kiezen
 - keuzes maken

- De gelijkwaardige dialoog (ervaring):
 - omgaan met de mening van de andere(n)
 - in overleg treden met de andere(n)
 - samenwerken
 - ingaan tegen vooroordelen en discriminatie
 - inspraak
 - afspraken maken
 - regels opstellen
 - dat anderen een andere mening mogen hebben
 - ik durf te spreken

=> vb. toepassingsgebied "De school als ontmoetingsplaats"

* Rechten **IN** onderwijs:

- leerlingenparticipatie: bvb. klasreglement
- opkomen voor eigen rechten
- recht op informatie
- de noodzaak van regels
- maar ook: - de sanctie
 - gestraft worden / de strafmaat

4.2. Leren en beleven van democratische kwaliteiten en vaardigheden: de erkenning van de ander binnen een democratische cultuur:

- De rol die ik kan spelen (vaardigheden)
 - inzichten verwerven in zoveel mogelijk situaties
 - omgaan met verschillen
 - verfijnen en nuanceren
 - gevolgen inschatten
 - standpunten kiezen
 - keuzes maken

- De gelijkwaardige dialoog (ervaring)
 - meer inzicht verwerven in de betekenis en waardevolheid van:
 - omgaan met de mening van de andere(n)
 - in overleg treden met de andere(n)
 - samenwerken
 - ingaan tegen vooroordelen en discriminatie
 - inspraak
 - afspraken maken
 - regels opstellen
 - aanvaarding van de verscheidenheid van anderen
 - verschillen
 - kritiek en het uiten ervan
 - ik durf te spreken maar ik dring mijn eigen mening niet op

◦ De school als ontmoetingsplaats

* Rechten **IN** onderwijs:

- leerlingenparticipatie:
 - schoolreglement
 - leerlingenraad
- opkomen voor eigen rechten

	<ul style="list-style-type: none"> * Rechten DOOR onderwijs: <ul style="list-style-type: none"> - betekenis van kinderrechten- en mensenrechteneducatie: <ul style="list-style-type: none"> - het omgaan van leerkracht en leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> - gelijke kansen voor iedereen - eerlijke behandeling - maatregelen tegen pesten
<p>Bijzonder procesdoel 5: oefenen in sociale verantwoordelijkheid</p>	
<p>Creatief omgaan met sociale verantwoordelijkheid: De mens als cultureel wezen in zijn omgang met anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Omgaan met mijn zelfstandigheid <ul style="list-style-type: none"> * Opkomen voor mezelf: mijn rechten: <ul style="list-style-type: none"> - eerlijke behandeling - ik word gepest: maatregelen * Moreel plichtsbesef: <ul style="list-style-type: none"> - omgaan met de rechten van anderen - engagement en solidariteit: - voor wie en waarvoor kom ik op ? ◦ Omgaan met integriteit <ul style="list-style-type: none"> * Eerlijkheid <ul style="list-style-type: none"> - vooroordelen * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - gevonden geld of andere voorwerpen: teruggeven, houden of delen ◦ Omgaan met rechtvaardigheid <ul style="list-style-type: none"> * Eerlijke behandeling voor iedereen <ul style="list-style-type: none"> - gelijke kansen voor iedereen * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - nagaan welke rechten worden geschonden: 	<p>Creatief omgaan met sociale verantwoordelijkheid: De mens als cultureel wezen in zijn omgang met anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Omgaan met mijn zelfstandigheid <ul style="list-style-type: none"> * Opkomen voor mezelf: mijn rechten: <ul style="list-style-type: none"> - assertiviteit:– gelijke kansen * Moreel plichtsbesef: <ul style="list-style-type: none"> - mijn belangen en die van de andere(n) <ul style="list-style-type: none"> - engagement en solidariteit: <ul style="list-style-type: none"> - principes: waarom ik opkom voor iemand of iets ◦ Omgaan met integriteit <ul style="list-style-type: none"> - vooroordelen - discriminatie <ul style="list-style-type: none"> * vb. toepassingsgebied: - uitsluiting van de andere(n): <ul style="list-style-type: none"> - minderheden in de klas ◦ Omgaan met rechtvaardigheid <ul style="list-style-type: none"> - gelijkheid - engagement <ul style="list-style-type: none"> * vb. toepassingsgebied: - diefstal: bvb. in functie van zakgeldverwerving

<ul style="list-style-type: none"> - opkomen voor iemand of iets: <ul style="list-style-type: none"> - familie - in de klas - mijn huisdier ◦ Omgaan met principes <ul style="list-style-type: none"> - nakomen van afspraken * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - ik heb mijn (ere)woord gegeven ◦ Rechten en plichten zijn onverbrekelijk met elkaar verbonden in een democratie ◦ Omgaan met verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> * Omgaan met conflicten: <ul style="list-style-type: none"> - durven komen tot de essentie - recht op gelijk(waardig)heid: <ul style="list-style-type: none"> - pestgedrag * vb. toepassingsgebied: -schending van principe van gelijke kansen: thuis, de klas <ul style="list-style-type: none"> - maatregelen tegen pesten <ul style="list-style-type: none"> - leren inzicht en duidelijkheid verwerven: <ul style="list-style-type: none"> - nagaan wat het betekent voor iemand om gepest te worden - wat is de verantwoordelijkheid : <ul style="list-style-type: none"> - van mezelf - van de ouder(s) - van de leerkracht(en) - gevolgen van gepest worden - luisterbereidheid - interactief met elkaar in gesprek kunnen gaan - inbreng eigen ervaringen 	<ul style="list-style-type: none"> - opkomen voor iemand of iets: <ul style="list-style-type: none"> - de school - omgeving - dierenrechten ◦ Omgaan met principes <ul style="list-style-type: none"> - nakomen van afspraken - oprechtheid * vb. toepassingsgebied: - ik heb een belofte gedaan ◦ Rechten en plichten zijn onverbrekelijk met elkaar verbonden in een democratie ◦ Omgaan met verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> - omgaan met conflicten: <ul style="list-style-type: none"> - de gelijkwaardige dialoog - betrokkenheid bij besluitvorming die ons aanbelangt - meldingsplicht vs. meldingsrecht - recht op gelijkheid: <ul style="list-style-type: none"> - kinderverwaarlozing - kindermishandeling - gevoeligheid ontwikkelen * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - schending recht op gezondheid en veiligheid: de school, de buurt <ul style="list-style-type: none"> - maatregelen tegen bvb. kindermishandeling <ul style="list-style-type: none"> - leren inzicht en duidelijkheid verwerven: <ul style="list-style-type: none"> - wat betekent het voor het kind, mishandeling ? - wat betekent het voor het kind als het recht op liefde en bescherming wordt geschonden ? - wat is de verantwoordelijkheid: <ul style="list-style-type: none"> - van mezelf - van de ouder(s)
--	---

- van de leerkracht(en)
- gevolgen van mishandeld worden
- luisterbereidheid
- interactief met elkaar in gesprek gaan
- leren nuanceren

Procesdoel 4: VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE GENERATIES

Bijzonder procesdoel 1: verantwoordelijkheid tegenover zichzelf

1.1.1. Herkennen en verkennen van eigenwaarde

- De waarde van mijn lichaam
 - aanvaard ik mezelf zoals ik eruit zie ?
 - de lichamelijke veranderingen en hun betekenis voor mij
 - respect voor het eigen lichaam
 - gezondheid:
 - voeding en hygiëne, roken , sporten
- De waarde van mijn identiteit
 - probeer ik mezelf te blijven ?
 - verbondenheid: waar kan ik terecht ?
 - mijn gevoelens: hoe voel ik mezelf ?
 - seksualiteit: ik heb een heel apart gevoel vanbinnen

1.1.2. Herkennen en verkennen van mijn levensplan

- Mijn doelen
 - waarop ben ik trots ?
 - waaraan hecht ik belang ?
 - wat wens ik ?
 - wat ik fijn vind, waar ik van baal, waar ik voor en tegen ben

1.1.1. Herkennen en verkennen van eigenwaarde

- De waarde van mijn lichaam
 - aanvaard ik hoe anderen me zien ?
 - de lichamelijke veranderingen en hun betekenis voor mij
 - respect voor het eigen lichaam
 - gezondheid:
 - schade: alcohol
 - wat wil ik voor mezelf ?
 - de keerzijde van topsport
 - geneesmiddelen: het apotheekkastje thuis
- De waarde van mijn identiteit
 - mijn seksualiteit: - bang zijn voor het onbekende: onwetendheid
 - mijn privacy: waar kan ik terecht ?
 - mijn gevoelens: hoe voel ik me eigenlijk?

1.1.2. Herkennen en verdiepen van mijn levensplan

- Mijn doelen
 - waarnaar tracht ik ?
 - wat verwacht ik ?
 - maar wat wil ik ?

1.2.1. Omgaan met eigenwaarde

- De waarde van mijn lichaam
 - vaardigheden en houdingen aanleren en ontwikkelen:
 - afstand nemen: leren relativeren en nuanceren
 - ik probeer te zijn zoals ik ben
 - gezondheid: ik leer assertief te zijn: durven 'neen' zeggen
 - roken
 - omgaan met lichamelijke veranderingen
 - ik zie er anders uit dan de andere(n)

- De waarde van mijn identiteit:
 - vaardigheden en houdingen aanleren en ontwikkelen:
 - consistentie in mijn doen en laten: ik probeer mezelf te blijven

 - mijn privacy: een plekje voor mezelf
 - seksualiteit: ik word mij bewust van mijn eigen gevoelens
 - geloven in de eigen mogelijkheden

1.2.2. Omgaan met mijn levensplan

- Mijn leven
 - * Doelen kunnen realiseren
 - dingen om naar uit te kijken
 - weerbaarheid opbouwen
 - leren plannen maken
 - voor mezelf leren opkomen

1.2.1. Omgaan met eigenwaarde

- De waarde van mijn lichaam
 - vaardigheden en houdingen aanleren en ontwikkelen:
 - gezondheid: ik leer assertief te zijn: durven 'neen' zeggen
 - alcohol
 - afstand nemen: leren relativeren en nuanceren
 - hoe de anderen me zien
 - omgaan met lichamelijke veranderingen
 - 'mooi' zijn

- De waarde van mijn identiteit
 - vaardigheden en houdingen aanleren en ontwikkelen:
 - mijn doen en laten: - ik weiger – ik doe
 - ik bouw aan mijn weerbaarheid
 - leren omgaan met eigen kwetsbaarheid en beperkingen
 - mijn seksualiteit: - ik voel me goed
 - specifieke gewaarwordingen & gevoelens
 - ik bepaal mijn waarden
 - mijn privacy: - ik durf iemand te vertrouwen
 - ik durf iemand in vertrouwen te nemen
 - mijn gevoelens: - ik leer mezelf goed voelen in mijn vel
 - durven praten uit eigen ervaring

1.2.2. Omgaan met mijn levensplan

- Mijn leven
 - * Doelen kunnen realiseren
 - motivering versterken
 - weerbaarheid vergroten
 - leren creatief zijn
 - rekening leren houden met eigen beperkingen
 - leren engageren

Bijzonder procesdoel 2: eerbied voor de anderen

2.1. Herkennen en verkennen van de waarde van anderen

◦ Microniveau

* Thuis, de klas, de familie, de school

- het waarnemen: - hoe zien ze er uit , die anderen ?
- het ontmoeten: - hoe gedragen ze zich, die anderen ?
- het nodig hebben: - heb ik anderen nodig ?
- waarden en houdingen: - welke betoon ik naar anderen ?
- het eigene: - wat zijn ze, die anderen ?

2.2. Omgaan met de anderen

◦ Omgaan met verschillen

- het waarnemen: de anderen zien er soms anders uit
 - verschillen tussen leerlingen in de klas
- het ontmoeten: gedrag verschilt van mens tot mens
 - op basis van leeftijd, geslacht, opvoeding
- het nodig hebben: mijn relatie tot de anderen:
 - gezin, familie, vrienden
- waarden en houdingen: begrip, luisterbereidheid, aandacht
- het eigene: de culturele mens:
 - er zijn andere manier(en) van leven

2.1. Herkennen en verkennen van de waarde van de anderen

◦ Mesoniveau

* De buurt, de streek

- het waarnemen: - hoe zien ze er uit , die anderen ?
- het ontmoeten: - hoe gedragen ze zich, die anderen ?
- het nodig hebben: - heb ik anderen nodig ?
- waarden en houdingen: - welke betoon ik naar anderen ?
- het eigene: - wat zijn ze, die anderen ?

2.2. Omgaan met anderen

◦ Omgaan met verschillen

- het waarnemen: de anderen zien er soms anders uit
 - verschillen tussen mensen uit mijn buurt
- het ontmoeten: gedrag verschilt van mens tot mens
 - op basis van een andere levensbeschouwing
- het nodig hebben: mijn relatie tot de anderen:
 - ik kan leren van anderen
- waarden en houdingen: inlevingsvermogen, onbevooroordeeldheid
- het eigene: omgaan met cultuur:
 - eigenheid van een migrantenpopulatie

Bijzonder procesdoel 3: zorg voor de anderen

3.1. Herkennen en verkennen van de zorg en de inzet voor anderen

- ° De zorg en de inzet op zich
- * Als individu in een groep:
 - voor wie allemaal ?
 - gezin, familie, vrienden, een onbekende:
 - wie doet wat voor wie ?
 - redenen van mijn handelen ?
 - hoe doe ik het ?
 - welke waarden zijn voor mij daarbij belangrijk ?
- * Kenmerken van de anderen: de toestand waarin mensen zich bevinden
 - hun kwetsbaarheid: gehandicapten
- * Wat mag iemand van mij verwachten ?
- * Wat verwacht ik van de anderen ?
- * Op welke zorg hebben mensen recht ?

3.1. Herkennen en verkennen van de zorg en de inzet voor anderen

- ° Zorg voor de samenleving
- * Als individu:
 - voor wie allemaal ?
 - van thuis tot 'ergens in de wereld'
 - wie van ons doet wat voor wie ?
 - op welke manier zorg ik voor anderen ?
 - waarom doe ik het ?
 - omdat ik het noodzakelijk vind
 - omdat ik het moet doen: bvb. opgelegd door thuis
 - omdat ik vind dat ik het moet doen
 - uit eigenbelang: het komt me goed uit
 - uit medelijden
 - waarden die mijn zorg en inzet onderbouwen
- * Als groep:
 - voor wie allemaal ?
 - van thuis tot 'ergens in de wereld'
 - wie doet wat voor wie ?
 - op welke manier zorgt betreffende groep voor anderen ?
 - waarom doen we het ?
 - hoe doen we het ?
 - waarden die voor ons als groep daarbij belangrijk zijn
 - kenmerken van de anderen:
 - de toestand waarin mensen zich bevinden
 - hun kwetsbaarheid: mishandeling
 - waarop hebben wij recht ?
 - kunnen wij allemaal op dezelfde zorg rekenen ?
 - wat is eigenbelang?

<p>3.2. Omgaan met de zorg en de inzet voor anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Oefenen in sociale verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> * Van herkennen tot erkennen en zorgverbredend handelen <ul style="list-style-type: none"> - samenwerking - behulpzaamheid - elkaar helpen - solidariteit - rechtvaardigheid - anderen aanvaarden - waarderen wat je zelf voor een ander doet * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - pesten - kinderen in specifiek moeilijke omstandigheden - straatkinderen, kinderarbeid 	<p>3.2. Omgaan met de zorg en de inzet voor anderen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Oefenen in sociale verantwoordelijkheid <ul style="list-style-type: none"> * Van herkennen tot erkennen van zorgverbredend handelen <ul style="list-style-type: none"> - inlevingsvermogen - solidariteit - bestrijden van eigen vooroordelen - engagement - geloven in jezelf als sociaal wezen - zich open op te stellen * vb. toepassingsgebied: mishandeling, kinderen in concentratiekampen
<p>BIJZONDER PROCESDOEL 4: Eerbied voor de natuur</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn plichtsbesef <ul style="list-style-type: none"> * Microniveau: <ul style="list-style-type: none"> - het huis waarin ik leef is een microbiotoop - de betekenis van het huis waarin ik leef - aantal bewoners - indeling van het huis en faciliteiten - de stoep - de tuin - gezond zijn / ziekte en ziek zijn * Mesoniveau: <ul style="list-style-type: none"> - het groen in de buurt: - het speelplein - het park - de straat 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn plichtsbesef <ul style="list-style-type: none"> * Mesoniveau: <ul style="list-style-type: none"> - mijn omgeving: <ul style="list-style-type: none"> - de atmosfeer: <ul style="list-style-type: none"> - luchtverontreiniging: <ul style="list-style-type: none"> - het gat in de ozonlaag

- de school:
 - groen op de speelplaats
 - de netheid van de speelplaats

- het bos:
 - de lokale groene long
- de directe hulpmiddelen:
 - afvalsorteerders: - glasbol
 - containerpark

- dieren: - traditionele huisdieren
 - het houden van exotische huisdieren
 - dierenmishandeling
 - ze staan te kijk: - de dierentuin
 - het circus
 - bedreigde dieren: - bij ons
 - het dierenasiel
 - jagen

- * vb. toepassingsgebied: - water:
 - misbruik en overvloed
 - het water uit de thuis kraan
 - de beek, de rivier in de buurt
 - het zwembad

- bodemverontreiniging:
 - gebruik / misbruik: intensiviteit
 - pesticiden

- het bos: - houtverkwisting
 - het bos staat steeds vaker in de weg
 - het regenwoud

- dieren:
 - bedreigde diersoorten: elders
 - gebruik en misbruik: - pluimvee, wild
 - veemarkt en slachterij
 - cosmetica
 - bontmantels en co

- biodiversiteit: een verscheidenheid aan leefvormen
 - milieuvandalisme

- gezond /ziek zijn: levensomstandigheden in de buurt

- * vb. toepassingsgebied:
 - afval: de afvalberg:
 - gevaarlijk en gewoon afval
 - dumpen
 - het afval thuis
 - zwerfvuil kom je dus overal tegen

Bijzonder procesdoel 5: Zorg voor de natuur

◦ Omgaan met mensenrechten

* De Rechten van het Kind

- Recht op:
 - onderdak
 - een gezonde omgeving
 - gezonde voeding
 - proper water
 - sanitair en voorzieningen

- * vb. toepassingsgebied: kinderen in specifiek moeilijke omstandigheden
 - straatkinderen

◦ Oefenen in sociale verantwoordelijkheid

* Consumptiegedrag:

- leren kiezen voor milieuvriendelijke producten:
 - speelgoed in recycleerbare materialen
 - kringlooppapier: schoolbenodigdheden
- afstand leren nemen van energieverblindende en vervuilende producten:
 - speelgoed:
 - elektronische knuffels
 - plasticen tuigen
 - computerspelletjes
 - inzicht leren verwerven in nodige en overbodige zaken
 - schadelijke betekenis voor dieren

* Activiteiten ontwikkelen:

- streven naar een gezonde(re) omgeving:
 - groenacties: participeren aan actie tegen zwerfvuil

◦ Omgaan met mensenrechten

* De Rechten van het Kind

- Recht op:
 - een gezonde omgeving
 - gezonde voeding
 - proper water
 - onderdak

- * vb. toepassingsgebied: de bewoners van het regenwoud:
 - + sociale waarden: traditionele leefwijze van de:
 - oorspronkelijke en lokale bevolking

◦ Oefenen in sociale verantwoordelijkheid

* Consumptiegedrag:

- leren kiezen voor milieuvriendelijke producten:
 - goederen in recycleerbare materialen
- leren omgaan met energieverbruik en vervuilende producten:
 - elektriciteit: het licht is weer blijven branden de radio/ TV stond nog aan
 - verwarming
 - water: de kraan loopt nog / stortbad-bad
 - inzicht leren verwerven in nodige en overbodige zaken
 - de rol van de reclame
 - leren verschil onderscheiden tussen hulpmiddel en oplossing
 - glasbol en containerparken zijn slechts hulpmiddelen maar géén oplossingen

* Activiteiten ontwikkelen:

- streven naar een gezonde(re) omgeving:
 - actie voor de Rechten van het Kind

<ul style="list-style-type: none"> - mobiliteit: op weg naar school: <ul style="list-style-type: none"> - fiets en openbaar vervoer - ik word gebracht - dierenrechten: (wereld)dierendag - participatie: natuurorganisaties - zorg voor de anderen: <ul style="list-style-type: none"> - vandalisme : sociale controle of klikken ? 	<ul style="list-style-type: none"> - solidariteit en rechtvaardigheid * vb. toepassingsgebied: ziekten in de ontwikkelingslanden: <ul style="list-style-type: none"> - lepra, rivierblindheid, diarree, inenten - armoede: arm maar niet zielig een eigen huis: <ul style="list-style-type: none"> - goedkope materialen - rioleringen - sloppenwijken
<p>Bijzonder procesdoel 6: Inzichtelijke omgang met wetenschap en techniek</p>	
<ul style="list-style-type: none"> o Verantwoordelijkheid tegenover zichzelf Oefenen in sociale verantwoordelijkheid Eerbied voor de natuur * Wetenschap en ethiek: <ul style="list-style-type: none"> - het omgaan met dieren: <ul style="list-style-type: none"> - testen en vivisectie <ul style="list-style-type: none"> - kleine en grote, mooie en lelijke dieren, lieve en vieze dieren - schoonheidsproducten - geneesmiddelen: een 'dosis gezond verstand' * Techniek en ethiek <ul style="list-style-type: none"> - de computer: - verantwoord omgaan met het gebruik ervan: <ul style="list-style-type: none"> - afwegen van de voor- en nadelen: <ul style="list-style-type: none"> - leren onderscheid maken tussen noodzaak en overbodigheid - een boekenkast op een schijfje - tijdsbesparing - de techniek in dienst van de mens: <ul style="list-style-type: none"> - de arbeidsomstandigheden vroeger en nu 	<ul style="list-style-type: none"> o Verantwoordelijkheid tegenover zichzelf Oefenen in sociale verantwoordelijkheid * Wetenschap en ethiek <ul style="list-style-type: none"> - omgaan met mensen: <ul style="list-style-type: none"> - geneesmiddelen: <ul style="list-style-type: none"> - wat niet meer goed is voor ons, is nog goed voor de ontwikkelingslanden: <ul style="list-style-type: none"> geneesmiddelen met vervallen geldigheidsdatum * Techniek en ethiek <ul style="list-style-type: none"> - de mobiele telefoon: <ul style="list-style-type: none"> - verantwoord omgaan met het gebruik ervan: <ul style="list-style-type: none"> - leren afwegen van de voor- en nadelen: <ul style="list-style-type: none"> - leren onderscheid maken tussen noodzaak en overbodigheid - pure luxe - het brengt mensen dichterbij elkaar: het sms-je - gezondheid

<ul style="list-style-type: none"> - thuis in de keuken: <ul style="list-style-type: none"> - de keukenrobot en andere snuffjes * vb. toepassingsgebied: <ul style="list-style-type: none"> - Ontdekken van de Rechten van het Kind: kinderen in specifiek moeilijke omstandigheden: <ul style="list-style-type: none"> - kinderarbeid 	<ul style="list-style-type: none"> - de wetenschappelijke mens: <ul style="list-style-type: none"> - enkele technologische verwezenlijkingen uit het dagelijks leven <ul style="list-style-type: none"> - hun belangrijkheid - hun doeltreffendheid - uitvindingen: zinvol-zinloos-overbodig <ul style="list-style-type: none"> - de elektrische tandenborstel
<p>Bijzonder procesdoel 7: Inzichtelijke omgang met media</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ◦ Zelfstandig denken Zelfstandig handelen * Mijn kijkgedrag: <ul style="list-style-type: none"> - de programma's die ik bekijk: <ul style="list-style-type: none"> - zappen of programmeren - de actualiteit: nuttig, noodzakelijk of overbodig - ontspanning of aandacht - tijdverdrijf of kijken met een bedoeling - tijdverlies of verrijking * Mijn leesgedrag: <ul style="list-style-type: none"> - boeken: welk(e) boek(en) ik verkies - tijdschriften: welk(e) tijdschrift(en) ik verkies 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Zelfstandig denken Zelfstandig handelen * Mijn kijkgedrag: <ul style="list-style-type: none"> - het soort uitzendingen dat ik verkies - dé serie(s) - omtrent het doen en laten van bekende mensen, idolen uit de muziek en de sportwereld, het leven der rijken - muziektelevisie: MTV, TMF, ... - jeugdzenders: een bijzondere betekenis ? nuttig en / of noodzakelijk ? - factoren die mijn luistergedrag bepalen: <ul style="list-style-type: none"> - thuis - vrienden - reclame - videospelletjes <ul style="list-style-type: none"> - geweldig, geweld - fictie en de uiting van geweld tijdens en na het spelen - ik leer erbij: ze zetten aan tot snel denken - ze scherpen vaardigheden aan <ul style="list-style-type: none"> - mijn reactievermogen - mijn concentratie * Mijn leesgedrag: <ul style="list-style-type: none"> - boeken: de waarde van een boek te (kunnen) hebben de bijzondere betekenis van een bepaald boek

<ul style="list-style-type: none"> - strips: welke strip(s) ik verkies * Mijn luistergedrag: <ul style="list-style-type: none"> - ik luister naar de radio: de programma's die ik verkies - ik beluister cassettes / cd's: mijn voorkeuren - ik 'luister' naar de televisie: muziekzenders * Mijn informatief gedrag: <ul style="list-style-type: none"> - ik kijk - ik lees - ik luister ◦ Eigenwaarde <ul style="list-style-type: none"> - leren inschatten welke waarde ik hecht aan datgene wat ik bekijk - leren inschatten welke waarde ik hecht aan datgene wat ik lees - leren inschatten welke waarde ik hecht aan datgene wat ik beluister 	<ul style="list-style-type: none"> - tijdschriften: is lezen maar vooral ook kijken of omgekeerd, of beide toch maar ? - strips: de waarde van strips te (kunnen) hebben de bijzondere betekenis van een bepaalde strip(reeks) * Mijn luistergedrag: - factoren die mijn luistergedrag bepalen: <ul style="list-style-type: none"> - thuis - vrienden - reclame ◦ Zelfontplooiing <ul style="list-style-type: none"> - leren omgaan met datgene wat op je afkomt: ik leer te selecteren - proberen kritisch de verschillende informatiebronnen in te schatten - fictie van werkelijkheid leren onderscheiden
--	--

PROCESDOEL 5: Oefening in zingeving

Bijzonder procesdoel 1: Erkenning van de mens als zingever

<p>5.1. Herkennen en verkennen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Wie geeft zin aan mijn leven ? <ul style="list-style-type: none"> * het gezin waarin ik leef <ul style="list-style-type: none"> - ze houden van mij - ze geven om mij - hun bezorgdheid - in bescherming nemen 	<p>5.1. Herkennen en verkennen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ De zingeving van anderen <ul style="list-style-type: none"> * Wie geeft zin aan hun leven ? <ul style="list-style-type: none"> - het gezin waarin die anderen leven <ul style="list-style-type: none"> - ze houden van hen - ze geven om hen
---	---

- hun bescherming
- hun aandacht
- hun bereidheid te luisteren
- hun waardering
- de tijd die ze aan mij willen spenderen

* de mensen rondom mij

- mijn familie
 - betonen interesse
- mijn vrienden
 - aanvaarden mij
 - vertrouwen mij

* mijn omgang met die anderen

- ik voel mij verbonden met anderen
- ik ben graag bij anderen

◦ Wat geeft zin aan mijn leven ?

- * de dingen die ik allemaal kan en weet
 - op school
 - op het sportveld
 - thuis

5.2. Integreren van zingeving

◦ Zin geven aan je eigen leven

- eigen gevoelens: van wie en waarvan ik hou, wat ik schoon vind
- leren inzien dat mensen en dingen voor mij veel waarde kunnen hebben
- leren uitmaken wat je belangrijk vindt

- de mensen rondom hén
 - hun familie
 - hun vrienden
- hun omgang met anderen
 - hun verbondenheid met anderen
 - graag bij die anderen zijn

* Wat geeft zin aan hun leven ?

- de dingen die ze allemaal kunnen

◦ Verschillen en overeenkomsten

* Mijn zingeving kan in kleine of grote mate verschillen van die van anderen

- keuzes die we maken: belangrijk en niet belangrijk is persoonlijk
- gevoelens die we koesteren
- waarde(n) die aan iemand of iets wordt (en) gehecht

* Toestand waarin mensen verkeren bepaalt vaak de zingeving

- toestand in het gezin
- plaats in het gezin
- de plaats in de samenleving
- gezondheidssituatie
- de cultuur waarin we leven
- de cultuur die onze opvoeding bepaalt
- de levensovertuiging: gelovig of niet-gelovig
- leeftijd
- waar je werd geboren

5.2. Integreren van zingeving

◦ Zin geven aan je eigen leven

- inzien dat er veel zaken zijn die je zelf niet kunt bepalen
- leren uitmaken wat belangrijk voor jou is
- leren inzien dat zingeving kan verschillen, maar daarom niet fout is

Bijzonder procesdoel 2: Erkennen dat de mens niet de enige zindrager is

2.1. Herkennen en verkennen

- Wie is voor mij waardevol ?
 - * De mensen in mijn leven:
 - hun eigenschappen
 - hun betekenis
 - hun rol
 - hun bijdrage
- Wat is voor mij waardevol ?
 - dieren waarvan ik hou, die ik mooi vind
 - mijn huisdier(en)
 - de dingen in mijn leven en hun betekenis
 - de natuur
- Mijn grenzen (beperkingen)
 - lichamelijke beperkingen:
 - heb ik er ?
 - hoe ga ik ermee om ?

2.2. Integreren

- Omgaan met zelfkennis
 - * Groei naar volwassenheid:
 - wie ben ik ?
 - leren omgaan met lichamelijke grenzen
 - oefenen in het samenleven met anderen
 - oefenen in creativiteit:
 - gezondheidsregels opstellen

2.1. Herkennen en verkennen

- Wie is voor mij waardevol ?
 - * De mensen in mijn leven:
 - hoe heb ik ze nodig ?
 - in welke omstandigheden ?
 - waarom heb ik ze nodig ?
 - waarvoor heb ik ze nodig ?
- Wat is voor mij waardevol ?
 - mijn huisdier(en): waarom zijn ze waardevol ?
 - de dingen in mijn leven en hun betekenis
 - de natuur: - onze onderlinge afhankelijkheid
 - de natuur kan zonder ons
- Mijn grenzen (beperkingen)
 - geestelijke beperkingen:
 - waarmee heb ik problemen ?
 - hoe ga ik ermee om ?

2.2. Integreren

- Omgaan met zelfkennis
 - * Groei naar volwassenheid:
 - wie ben ik ?
 - leren omgaan met geestelijke grenzen
 - oefenen in het samenleven met anderen
 - oefenen in creativiteit:
 - een gezond leven leiden

Bijzonder procesdoel 3: Exploreren, verkennen en integreren van de betekening van de wereld, de mens, de anderen, de natuur (wetenschap, literatuur, kunsten, religies)

3.1. Herkennen en verkennen

- Het weten
 - wat weet ik (niet) ?
 - hoe ben ik erachter gekomen: de manieren waarop
 - weet ik het zeker ?
 - waarover ben ik (niet) zeker ?
 - hoe objectief ben ik ?
 - waarom kan ik mij een mening vormen ?
- Wens en verbeelding
 - * Wat verbeeld ik me allemaal ?
 - wie ik graag zou willen zijn
 - wat ik graag zou willen zijn
 - waarover ik wel eens durf fantaseren

3.2. Integreren

- Zelfstandig denken en handelen
 - oefenen in het objectief oordelen
 - oefenen in het verbeelden en uitbeelden van een idee

3.1. Herkennen en verkennen

- Het weten
 - het is belangrijk dingen te weten
 - uitspraken waarover kan gediscussieerd worden
 - hierover bestaat geen twijfel
- De verbeelding
 - wat verbeeld ik me allemaal ?
 - waar ik soms zou willen zijn
 - met wie ik zou willen zijn
 - waarover ik wel eens durf fantaseren
 - er is de werkelijkheid en er is de fictie
 - Superman fenomenen: impact op het gedrag van kinderen
 - het zich in de plaats stellen
 - onverantwoordelijk gedrag
 - sociale gevolgen van zulk gedrag

3.2. Integreren

- Zelfstandig denken en handelen
 - nagaan van eigen beweringen: - vooroordelen
 - oefenen in het vragen stellen
 - oefenen in het verbeelden en uitbeelden van een idee
 - literatuur: - betekenis van gedichten
 - kunst: - werken met schilderijen

Bijzonder procesdoel 4: Exploreren, verkennen en integreren van de zingeving van de wereld, de mens, de anderen, de natuur (wetenschap, literatuur, kunsten, religies)

4.1. Bestaansvragen stellen

- Vragen die ik me kan stellen
- * Groei naar volwassenheid:
 - wie ben ik ?
 - mijn persoonlijke tijdsband
- * Zelfstandig denken:
 - waar kom ik vandaan ?
- Vragen waarop ik geen antwoord weet
 - omtrent mijn toekomst

4.2. Omgaan met belangrijke fasen

- Geboorte
- * rituelen
 - rites de passage
 - bij ons
 - in de verschillende levensbeschouwingen
 - de doop, het dopen en het niet-dopen
 - feesten bij ons:
 - geboortefeest
 - doopfeest

4.1. Bestaansvragen stellen

- Vragen die ik me kan stellen
- * Groei naar volwassenheid:
 - wie ben ik ?
 - waar is het voor mij begonnen ?
- * Zelfstandig denken:
 - wie zijn de anderen rondom mij ?
- Vragen waarop ik geen antwoord weet
 - wie vertelt me mijn verleden ?
 - mijn toekomst: heb ik al andere inzichten verworven ?
 - onwetendheid
 - onbezorgdheid
 - onbelangrijkheid

4.2. Omgaan met belangrijke fasen

- Volwassen worden: de puberteit
- * rituelen
 - rites de passage
 - bij ons
 - ontdekken van de mensenrechten:
 - recht op puberteit:
 - een andere mening
 - ontspanning
 - 'tegenspreken'
 - gevoelens

<ul style="list-style-type: none"> ◦ Feesten <ul style="list-style-type: none"> - de betekenis van feesten: hoe zijn ze ontstaan ? - de waarde van feesten: een sociaal gebeuren - de zinvolheid van feesten <ul style="list-style-type: none"> - Kerstmis - Pasen ◦ Ontdekken van mensenrechten <ul style="list-style-type: none"> * recht op puberteit: <ul style="list-style-type: none"> - ruimte om te spelen - recht op begrip - recht op fouten maken 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Gebeurtenissen en keerpunten in mijn leven <ul style="list-style-type: none"> - hoe (blijvend) belangrijk zijn ze voor mij ?
<p>Bijzonder procesdoel 5: Exploreren, verkennen en integreren van de existentiële dimensies</p>	
<p>5.1. Herkennen en verkennen van (grens)ervaringen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Wat het betekent voor mij <ul style="list-style-type: none"> - verdriet - pijn - hoop - dood gaan - houden van - alleen zijn - houden van - eenzaamheid - in de put zitten - zich alleen voelen ◦ Mijn verlies <ul style="list-style-type: none"> - wat dacht ik ? - wat voelde ik ? - wat wilde ik ? 	<p>5.1. Herkennen en verkennen van (grens)ervaringen</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Mijn gevoelens <ul style="list-style-type: none"> - op een begraafplaats <ul style="list-style-type: none"> - het al dan niet terugkeren ernaar - de herinneringsdag van een verlies - herinneringen: hoe bewaar ik ze ? - hoe vaak denk ik na over de dood ? ◦ Welke rol spelen anderen voor mij ? <ul style="list-style-type: none"> - bij verdriet, pijn, verlies ? - wanneer ik me (door en door) slecht voel ? - bij het overlijden van een dierbaar iemand? - bij het sterven van een geliefd dier ?

- wat deed ik ?
- wat kon ik niet ?
- wat vertelde ik zoal ?
 - het overlijden van een dierbaar iemand
 - het sterven van een geliefd dier

5.2. Omgaan met verlies

- Postconventionaliteit
- * Weerbaarheid:
 - leren inschatten wat verlies betekent
 - leren inzien dat het uiten van gevoelens van jou persoonlijk is
 - leren begrijpen dat doodgaan deel uitmaakt van het leven

5.2. Omgaan met verlies

- Zelfstandig handelen
 - onderzoek van wederzijdse ervaringen bij sterven van geliefde personen of dieren
- Ontdekken van mensenrechten
 - recht op privacy:
 - een plekje voor mezelf:
 - hoe ik wil afscheid nemen:
 - alleen
 - met één iemand
 - met anderen

Bijzonder procesdoel 6: Exploreren, verkennen en integreren van de schoonheid en de waarheid: esthetisch gevoel, distinctie

6.1. Herkennen en verkennen van vormen van schoonheid

- Wat ik mooi vind
- * Van mensen en dingen
 - dingen
 - muziek
 - de natuur
 - mijn omgeving
 - en wat ik helemaal niet mooi vind...

6.1. Herkennen en verkennen van vormen van schoonheid

- Wat mensen kunnen mooi vinden
 - datgene wat ze zien
 - datgene wat ze hebben (of niet hebben)
 - datgene wat anderen hebben
 - datgene wat ze willen (of niet willen)
 - datgene wat anderen ook mooi vinden
 - datgene wat ze kunnen (of niet kunnen)

- wanneer is trouwens iets mooi ?
- waarom is trouwens iets mooi ?
- waarom is dús iets mooi ?

* De waarde die ik hieraan hecht

◦ Wie ik mooi vind

* De buitenkant

- het uiterlijk gewogen, ... - en goed genoeg bevonden ?
- en wie ik helemaal niet mooi vind, dus (te)...lelijk bevonden
- wanneer is trouwens iemand mooi ?
- waarom is trouwens iemand mooi ?

* de waarde die ik hieraan hecht

◦ Mooie dingen die ik heb en hun betekenis en waarde voor mij

- kleding
- muziekverzameling
- fiets
- kamer

6.2. Creativiteit

- Leren het beste halen uit jezelf
- Leren inzien dat over mooi en lelijk eindeloos veel meningen bestaan
- Leren inzien dat mensen uitermate veel op hun uiterlijk worden beoordeeld

- datgene wat anderen kunnen
- datgene wat goed ruikt
- datgene wat goed smaakt
- datgene wat ze horen

◦ Wat mooi kan zijn

- alles en niets

◦ Omtrent 'kunst'

- door mensen gemaakt
- alles is mooi, alles is lelijk
- waar geen mensenhanden voor nodig waren
- de natuur als ontwerper

6.2. Creativiteit

Openbrekenen socialiseren

- Leren kritisch omgaan met dingen die men opdringt als zijnde mooi
- Zelfstandig handelen: alleen en samen met anderen
- Leren relativeren

Bijzonder procesdoel7: Exploreren, verkennen en integreren van het geluk in het bestaan

7.1. Herkennen en verkennen

- Wat ik versta onder 'geluk'
 - Ik ben gelukkig (omdat)
 - omtrent mezelf
 - omtrent mensen
 - omtrent dingen
 - bepaalde situaties
 - omtrent dieren
 - Wat ik versta onder ongeluk (tegenslag) hebben
 - geen zakgeld krijgen
 - kleding dragen die niet 'in' is
 - geen mooie fiets hebben
 - ziekte in het gezin
 - werkloosheid ouder(s)
 - "arm" zijn (bij ons)
 - geboren worden in een ontwikkelingsland
 - Ik ben ongelukkig (omdat)
 - omtrent mezelf
 - omtrent mensen
 - omtrent dingen
 - bepaalde omstandigheden
 - omtrent dieren
 - Uitgesproken gevoelens
 - wat me écht gelukkig maakt of zou maken
 - wat me écht ongelukkig maakt of zou maken

7.1. Herkennen en verkennen

- Toeval of geen toeval ?
 - * Ik heb het geluk:
 - in een fijn gezin te leven
 - naar school te kunnen gaan
 - over (zak)geld te kunnen beschikken
 - sport te kunnen beoefenen
 - vrienden te hebben
 - hier geboren te zijn
 - gezond te zijn
 - Ik en anderen
 - * Mijn gevoelens jegens anderen
 - wat me écht gelukkig maakt of zou maken
 - wat me écht ongelukkig maakt of zou maken
 - * Wie ik graag gelukkig maak
 - ouders, zus(sen), broer(s), vrienden en noem maar op
 - * Hoe ik anderen kan gelukkig maken
 - menselijke inbreng
 - hulpvaardigheid
 - betrokkenheid
 - affectie
 - genegenheid
 - inlevingsvermogen
 - materiële inbreng
 - een geschenk
 - een handje toesteken
 - solidariteit

<p>7.2. omgaan met geluk</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Verantwoordelijkheid tegenover zichzelf <ul style="list-style-type: none"> - leren genieten van datgene wat ik heb - leren genieten van diegene die ik ben ◦ Ontdekken van mensenrechten <ul style="list-style-type: none"> - ieder heeft recht op een gelukkig leven , ingevuld naar eigen gevoelens en verlangens 	<p>7.2. Omgaan met geluk</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Verantwoordelijkheid tegenover zichzelf <ul style="list-style-type: none"> - mijn bijdrage tot het geluk van anderen: ik doe wat ik kan ◦ Ontdekken van mensenrechten <ul style="list-style-type: none"> - ieder heeft recht op een gelukkig leven, ingevuld naar eigen inzichten ◦ Postconventionaliteit <ul style="list-style-type: none"> - leren inzien dat zin voor relativeren van datgene wat allemaal op ons afkomt kan bijdragen tot vormen van haalbaar geluk
<p>Bijzonder procesdoel 8: Exploreren, verkennen en integreren van het wereldburgerschap</p>	
<p>8.1. Herkennen en verkennen van wereldburgerschap</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Wereldburgerschap begint bij jezelf: "een stand van zaken" <ul style="list-style-type: none"> * De leerlingen ontdekken wie ze zelf zijn in functie van: <ul style="list-style-type: none"> - hun sociale omgang - hun sociaal engagement - hun kennis over anderen - hier en elders ◦ Wat is de wereld ? <ul style="list-style-type: none"> * Ik vind de wereld (een plaats waar)...: <ul style="list-style-type: none"> - omtrent mensen - omtrent dieren - omtrent planten - omtrent dingen ◦ De wereld en haar bevolking <ul style="list-style-type: none"> * Er zijn zoveel gemeenschappelijke behoeften en overeenkomsten: 	<p>8.1. Herkennen en verkennen van wereldburgerschap</p> <ul style="list-style-type: none"> ◦ Wereldburgerschap begint bij jezelf <ul style="list-style-type: none"> * De leerlingen ontdekken wat ze zelf willen in functie van: <ul style="list-style-type: none"> - hun sociale omgang - hun sociaal engagement - hun kennis over anderen: hier en elders ◦ Wat is de wereld ? <ul style="list-style-type: none"> * Hoe belangrijk is de wereld? <ul style="list-style-type: none"> - voor de mensen - voor de dieren - voor de planten ◦ De wereld en haar bevolking <ul style="list-style-type: none"> * waarin we van elkaar kunnen verschillen <ul style="list-style-type: none"> - soorten voedsel, eetgewoonten - de kleren die we dragen

- voeding
- kleding
- onderdak
- gezond zijn
- gevoelens
- omgang
- werken
- liefde
- rechtvaardigheid
- mensen- en kinderrechten

- De wereld en de kinderen
 - er is geen land, geen plaats ter wereld zonder kinderen
 - er is geen land, geen plaats ter wereld met kinderen zonder overeenkomsten

8.2. Een verantwoordelijk wereldburger

- Oefenen in sociale verantwoordelijkheid
 - * leren betonen van vormen van sociale betrokkenheid
 - solidariteit
- Ontdekken van de mensenrechten
 - alle kinderen hebben recht op de wereld

- de omstandigheden waarin we leven
- de omstandigheden waarin we wonen
- het weer
- de gezondheidssituatie
- uiten van gevoelens
- hoe we met elkaar omgaan
- de omstandigheden waarin we werken
- de omstandigheden waarin we geboren worden
- de omstandigheden waarin we opgroeien
- de omstandigheden waarin we sterven
- de oorzaken van sterven
- de taal die we spreken
- het hoofddekseel dat we dragen

- De wereld en de kinderen
 - er is geen land, geen plaats ter wereld zonder kinderen
 - er is geen land, geen plaats ter wereld met kinderen zonder verschillen

8.2. Een verantwoordelijk wereldburger

- Oefenen in sociale verantwoordelijkheid
 - leren betonen van vormen van sociale betrokkenheid
 - empathie
 - leren begrip opbrengen voor die wereld van verschillen
 - verdraagzaamheid, oefenen in inlevingsvermogen